

СТРАТЕГІЯ БЕЗПЕКИ РОСІЇ З ДЕРЖАВАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ В РАМКАХ БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Реалізація стратегічних завдань Росії в Центральній Азії на сучасному етапі прямо пов'язана з форсуванням багатостороннього співробітництва РФ з країнами регіону у сфері безпеки. Основною ціллю даного співробітництва є формування ефективної системи безпеки на пострадянському просторі та в його центральноазіатському сегменті. У свою чергу, зміцнення при найактивнішій участі Москви регіональної безпеки у теперішній час є принципово важливим і для всіх країн Центральної Азії.

Центральна Азія в 90-і рр. не відносилася до пріоритетів російської зовнішньої політики. Єдиним активним напрямком співробітництва Росії з державами регіону в цей період була співпраця у сфері безпеки. Присутність тут таких нестабільних в політичному відношенні держав, як Афганістан і Таджикистан, і можливе злиття їх конфліктогенних потенціалів загрожувало появою на південних кордонах Росії великого «пооясу нестабільності» [4, с. 10].

Афганістан, Центральна Азія та Кавказ – частини однієї нестабільної смуги. Чеченська проблема, одна із найскладніших для Росії, пов'язана як з внутрішніми, так і з зовнішніми чинниками, до числа яких належить підтримка сепаратистів з боку міжнародного тероризму. Існують два основних канали, за якими міжнародний тероризм проникає в Росію. Один з них проходить через Закавказзя, інший – через Центральну Азію. Контрабанда наркотиків з Центральної Азії також представляє серйозну загрозу безпеці. Цей регіон примикає до Афганістану, одного з найбільших у світі джерел наркотиків. Тут, в «золотому півмісяці», виробляють до 70 % опіуму та величезну кількість героїну [3, с. 30]. Частина цих наркотиків по «північному маршруту» через Центральну Азію потрапляє до Росії. Потім вони частково переправляються в Європу, але значний обсяг реалізується і в Росії утворює основне джерело незаконної реалізації наркотичних засобів у країні. Проблема наркотиків в сучасному російському суспільстві вже стала гострою і продовжує збільшуватися. Росія в даний час розглядає її як загрозу національній безпеці.

Багатостороннє співробітництво у сфері безпеки між Російською Федерацією та центральноазіатськими державами здійснюється в рамках Співдружності незалежних держав, Організації Договору про колективну безпеку та Шанхайської організації співробітництва.

Взаємодія Росії з більшістю пострадянських держав, в тому числі з країнами Центральної Азії, у сфері безпеки розпочалася саме в форматі СНД. Першою спробою сформуванню механізму забезпечення регіональної безпеки безпосередньо в Центральній Азії було створення і розгортання на території Таджикистану в період громадянської війни 1992–1996 років

Колективних миротворчих сил СНД, що сприяло стабілізації ситуації [2, с. 123].

Більше того, саме багатостороннього співробітництва всередині Співдружності вимагала і сфера охорони державних кордонів. У зв'язку з цим в 1992 року було створено єдиний координаційний орган – Раду командуючих прикордонними військами СНД. При цьому Росія в рамках СНД взяла на себе основний тягар обов'язків з формування прикордонних структур Таджикистану, Киргизстану і Туркменістану.

Головна цінність ОДКБ як для Москви, так і для пострадянських країн полягає в тому, що ця організація є єдиним спеціалізованим регіональним інститутом безпеки з військової складової. Дії, що робляться Росією для зміцнення ОДКБ і перетворення цієї організації у військово-політичний блок, вписуються в логіку нинішньої політики Кремля на пострадянському просторі, основна мета якої – посилення російського впливу.

До сильних сторін співробітництва Росії з країнами ЦА з питань регіональної безпеки в рамках ОДКБ слід віднести: відсутність мовного бар'єру, постачання техніки та озброєння для країн-учасниць ОДКБ за внутрішніми російськими цінами, високий рівень російських інструкторів з підготовки до введення бойових дій в гірських умовах (позначається досвід, здобутий внутрішніми військами РФ в Афганістані та на Кавказі).

Ще в рамках ДКБ Рада колективної безпеки прийняла рішення про формування Колективних сил швидкого розгортання в Центральній Азії у складі військових підрозділів Росії, Казахстану, Киргизстану і Таджикистану. З 2004 року у форматі ОДКБ увійшло в практику проведення в країнах ЦА щорічних навчань «Рубіж», орієнтованих на протидію загрозам регіональної безпеки. Крім цього, починаючи з 2003 року, силами спеціальних та прикордонних служб держав ОДКБ на регулярній основі проводиться антинаркотична операція «Канал». За період 2003–2006 років у рамках даної операції вилучено до 48 тонн наркотичних засобів, психотропних і сильнодіючих речовин, а також близько 540 тонн прекурсорів [2, с. 126].

Що ж до стратегії безпеки Росії з державами регіону у рамках Шанхайської організації співробітництва, так явно простежується прагнення РФ надати ШОС військово-політичного вектору розвитку. Вирішальним етапом стало відкриття 2004 року в Ташкенті штабу Регіональної антитерористичної структури ШОС, що укомплектований співробітниками силових структур Росії, країн ЦА та Китаю. Даний штаб був створений для координації діяльності спеціальних служб з протидії міжнародному тероризму. Практична взаємодія оборонних відомств держав-членів ШОС здійснюється в рамках різного роду спільних заходів із залученням військовослужбовців національних внутрішніх сил.

Але, як вважає казахський політик М. Лаумулін, насправді не існує політики ШОС в чистому вигляді у сфері безпеки в Центральноазіатському регіоні, так як більшість проблем в регіоні вирішується поза рамками ШОС. До них відносяться російсько-китайські, російсько-американські та

китайсько-американські відносини; проблеми безпеки з урахуванням взаємодії ОДКБ, НАТО і ШОС; двостороннє співробітництво країн Центральної Азії з великими державами; забезпечення безпеки, внутрішньорегіональні відносини та протиріччя в ЦА [1, с. 179].

Таким чином, з моменту появи п'яти незалежних центральноазіатських держав відразу ж постала проблема становлення регіональної системи безпеки. Дане питання входить по пріоритетів центральноазіатської політики Російської Федерації, так як безпека південних районів Росії безпосередньо залежить від політичної та військової стабільності в Центральній Азії. Росія активно розвиває військово-політичний діалог з центральноазіатськими державами шляхом співпраці в рамках Співдружності незалежних держав, Організації Договору про колективну безпеку та Шанхайської організації співробітництва. У форматі зазначеної багатосторонньої дипломатії РФ проводить з країнами регіону регулярні військові навчання з підтримки миру і безпеки в ЦА, взаємодію в напрямі спільної охорони кордонів, а також основні зусилля стратегії безпеки Росії в регіоні направлені на протидію міжнародному тероризму та регіональному екстремізму в Центральній Азії, боротьбі з незаконним обігом наркотиків.

Список використаних джерел

1. Лаумулин М. Т. Центральная Азия в зарубежной политологии и мировой геополитике. Том V: Центральная Азия в XXI столетии / М. Т. Лаумулин. – Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2009. – 440 с.
 2. Парамонов В., Столповский О. Россия и Центральная Азия: многостороннее сотрудничество в сфере безопасности / В. Парамонов, О. Столповский // Advanced Research and Assessment Group. Central Asian Series. – 2008. – № 08/08. – С. 121–142.
 3. Тер-Погосян А. Интересы и положение России в Центральной Азии / А. Тер-Погосян // Геополитика. Россия в Центральной Азии : сборник статей, часть 1. – 2007. – С. 29–35.
- Файзуллаев Д. Россия и геополитическая перегруппировка сил в Центральной Азии / Д. Файзуллаев // Азия и Африка сегодня. – 2006. – № 3. – С. 10–16.